

GyA: Liza ugyanakkor a színház iránt is fogékony. Az ő tekintete kapcsolja össze a farsang karneváli színjátékát „az új Jeruzsálem és az egész földkerekség királyává” felkent Leydeni János uralkodásának gondosan eltervezett, erőteljesen teátrális ceremóniáival.

AA: A komédiás Leydeni János számára az egész város válik színpaddá, amelyen valóra válthatja az elhanyagolt gyermek agyszüleményeit, hogy Powers gondolatát idézzem.

GyA: A regény azt sugallja, hogy a történelem folyton ismétli önmagát, mivel az ember képtelen megszívlelni a figyelmeztetéseket, és tanulni saját hibáiból. Ezt a szkeptikus hangot ellensúlyozza a fából faragott kised, amelyet az egyik templomban ledöntött Mária-szobor tartott egykor a karjában. A nők rejtegetik, egymásnak adják, míg végül kimenekítik a városból.

AA: Az egyik rejtegető, a gyermekfeleséggé tett Ännchen története jelzi a gyógyulás talán egyetlen lehetőségét: a megbocsátást mint életcélá tett folyamatot, a gyűlölködésre való hajlammal is felvállalt belső küzdelmet.

Fazakas Márta – Tamás Dénes

AZ ÖNMITOLÓGIA- ÉPÍTÉS REGÉNYE

KUN ÁRPÁD: *TAKARÍTÓ FÉRFI*. MAGVETŐ KIADÓ, BUDAPEST, 2023.

Tamás Dénes: Felütésként arra lennék kíváncsi, hogy ezt a regényt lehet-e szerinted az előző két regény ismerete nélkül olvasni, illetve mennyire vonatkoztatja az olvasó az olvasottakat Kun Árpád, Norvégiában élő magyar író valóságos életére?

Fazakas Márta: Az első kérdésre számomra egyértelműen igen a válasz. Miután elolvastam a *Takarító férfit*, elővettem újra a *Boldog Északot* is, és mintha egy teljesen más (és számomra erősebb, izgalmasabb) regényvilágba csöppentem volna bele, nyelvi megformáltságában, történeteivel stb. Természetesen nagyon sok szállal kötődik egymáshoz a kettő, és a *Takarító*

férfit gazdagíthatja a *Boldog Észak* ismerete, de nem szükséges feltétele az olvasásának.

A második kérdés már bonyolultabb, és nem tudok sem egyértelmű igennel, sem nemmel válaszolni, s ez a vacillálás olvasás közben is jelen van, és állandó olvasói önvizsgálatra készítet. Azáltal, hogy ennyire beleenged a főhős intim családi terébe, hétköznapijaiba, nagyon nehéz kitérni a kísértés elől, hogy mindennek a referenciáit ne tételezzük valóságosnak, ugyanakkor ez egyféle csapda is, amiben provokálódasz: ki olvas benned, a kíváncsi kukkolló vagy a kevésbé hús-vér, a fikció biztonságában mozgó értő-befogadó olvasó? Azt hiszem, az autofikciónak ez is adja az erejét, hogy a végletes (ön) feltárulkozással valami olyasmit szolgál ki az olvasóban, amivel utóbbi nem szívesen találkozik. S ami egyébként egyféle irodalmi trend is, elég, ha csak a tősgyökeres norvég Knausgård regényeire gondolunk. De vissza is dobom a kérdést, látsz-e ebben trendet, és ha igen, szerinted hoz-e valami újat a fikció–valóság ősrégi irodalmi játékába?

TD: Igen, számomra is a *Boldog Észak* lett viszonyítási pont, az igazság az, hogy a trilógia második regénye, a *Megint hazavárunk* című, valahogy átfolyt rajtam anélkül, hogy maradandó nyomot hagyott volna. És az is igaz, hogy a *Boldog Észak* számomra is kiemelkedik a többi közül, a mindhárom regényben fellelhető adalékok szinte tökéletes arányban vannak összekotyvasztva benne. Itt – a *Takarító férjben* – mintha ez az arányosság nem jött volna létre, pedig látszik az írói igyekezet, hogy ehhez a salátaregényhez megtalálja a megfelelő öntetet, ami összeolvasztja a különálló ízeket. De erről később.

Most a trendekkel kapcsolatos kérdésedre reagálnék. Az úgynevezett autofikciós regények áradására, amit én az egyre narcisztikusabbá váló kultúránk tünetének látok. Mintha a nagy történetek elvesztésének a korát élnénk már rég. S ezért már nem a másban próbáljuk magunkat felfedezni, hanem magunkban a mást. Ennyiben itt is az önmitológia-építés regényét olvashatjuk, amelynek anyaga a szerző élete, illetve az eddigi életműve. Csak éppen itt az én nem heroizálódik, hanem hétköznapi esetlegességében mutatkozik meg, amit megint tulajdoníthatunk egyfajta trendnek.

Ami pedig a fikció–valóság ősrégi játékát illeti, itt azért a szerző be-dob mindent, hogy elbizonytalanítson, mivel van dolgunk: álom–valóság, én–alteregő, felcserélt életek, világ–ellenvilág, műalkotásban tükröződő élet – minden megtalálható ezek közül a regényben, csak arra nem tudtam rá-jönni, hogy mi ennek a tulajdonképpeni tétje. De lehet, te szolgáltatasz va-lamilyen választ erre a problémára.

FM: Három lehetséges válaszom van, bár attól tartok, egyik sem elég erős ahhoz, amit te számonkérsz: az egyik a cím, ami azért ér meg egy misét, mert, legalábbis nőként, eléggé megejtő egy olyan férfiúi önmitológiának az épülésével találkozni, ahol lényeges szerepet kapnak a feminin zónájába vont minőségek: a gondoskodás, a szolgálat, a gyerekekkel való szeretetteljes, intim viszony hagyományosan mind a nők terepét képezik, itt viszont egy ellentétes mozgásban a macsó férfi identitás leépítését szolgálják, és egy másféle, „korszerűbb” férfikép épülését – ami mindenképp üdvözlendő az irodalomban is. A másik lehetséges út a regény első mondata: *A kanyarban életem végére értem*. Annak az életnek a végére, amelyről – amikor a főhős elkezdi visszafejteni – kiderül, hogy valójában egy beteljesedett, önmagában elégséges, örömteli élet, s amelyben a halál törése éppen azt kérdezteti, hogy milyen feladat adódik még, mit lehet/kell megkeresni, ha minden itt van már abban a banális boldogságban is, hogy felöltöztethetem a gyerekemet. S a harmadik lehetséges kulcs pedig az a momentum, amikor, talán Párizsban, a főhős egy teljesen idegen férfinak hirtelen megvallja, hogy valójában ki is ő. De ha jól értem, neked ezek a perspektívák, mint például az esendőség, a hagyományos férfiminták lebontása kevésbé érdekesek, és semmiképp sem biztosítanak kohéziót. Van ugyanakkor egy erős cselekményszál benne, a Justin nevű afrikai menekülttel való találkozás története, amelyben egy barátság megtalálása és elvesztése mesélődik el, ehhez hogyan viszonyultál?

TD: Én abban nem tudtam dűlőre jutni, ha ennyire boldog ez az élet, ha ennyire egyben van azzal, ami vele történik, mégis mi az, ami kísérti, nyugtalanítja. Másrészt éreztem egy kicsi önfényezést az egészben. És ezt pont az általad említett párizsi jelenet hordozza. Ott ugyebár a főszereplő találkozik a metrón egy idegen francia értelmiséggel, aki a hóna alatt Proust egyik regényét tartja. És akkor egy csodálatos vallomást tesz ennek az idegen férfinak. Tulajdonképpen azt vallja meg, hogy ő annak ellenére boldog, hogy felhagyott az értelmiségi léttel, mert így egyszerre élhet annak, ami egyensúlyt ad az életének, a szeretetnek és a képzeletnek. Mi ez, ha nem önfényezés? Ugyanakkor tudjuk, hogy a képzeletnek alig tud élni a mindennapokban, hiszen a takarítás és a gyereknevelés teljesen elveszi az idejét, ezért ahhoz, hogy írhasa regényét, hajnalban kell kelnie, nem tudja kialudni magát, amitől egész nap bóbiskol, belealszik helyzetekbe, álmodni kezd. Mondjuk, ez az állandó kialvatlanság trükkösen regényszerző mozzanattá válik, egyfajta *action gratuite*-ként viszi előre a regény történéseit, hiszen az álom logikáját szövi bele a történések hétköznapi világába. Innen pedig nem tudjuk eldönteni, mi az, ami megtörténik velem, s mi az, amit csak álmodik.

Így az általad említett férfibarátság is ebben az eldöntetlenségben létezik. Ami különben valóban a legszebb része a regénynek. Ahogy a főszereplő kislányának a megkettőződése is. A hétköznapi élet nyúglódéseivel szemben ezek a barátságok, megkettőzések adják meg azt az emelkedettséget az emberi létnek, amire vágni lehet. A teljesen máshoz való kapcsolódás vad spontaneitása. Különben szerinted hol van otthon ez a főhős a világban?

FM: Lehet önfényezésnek is nevezni, de én inkább egy majdhogynem bűnbánó vallomásként olvastam: minden igyekezet ellenére, hogy azzal a sokféle szereppel kiegészzen, ami a boldogságát el tudja hordozni, a szíve mélyén mégis a művelt, olvasó-író, nem hétköznapi férfi képét hordozza, aki az alkotásban találja meg az önazonosságát és önbecsülését, ez az ő fekete doboza. Amivel nem kérkedik, hiszen egy földalattiban, egy idegen, más nyelvet beszélő férfinak vallja meg. Ugyanakkor az általad említett szerepkettőzések, főként a barátságtörténetben, minden szépségük ellenére számomra éppen akkor veszítenek hitelükből, amikor nyilvánvalóvá válik, hogy ez is egy öntükröződő játék, amikor is a másokban is önmagam szépségét vagy éppen rútságát szemlélhetem. S innen nézve érzésem szerint a veszteség sem kapja meg a kellő súlyát: bár a regény tele van tűzdelve a halál váratlan betöréseivel, ezek mégsem törnek meg sem a diskurzust, sem a mindennapi élet folyását, hanem mintegy beleszántódnak annak természetes folyásába, akkor is, ha aztán valami mást engednek kibontakozni – például a gombákat a barlangban. Egyszóval hiányzik a gyász, a veszteség kíméletlensége, feldolgozhatatlansága. S hogy hol van otthon a főhős? Szerintem nem az otthonosságot keresi, hiszen azt mindenben megtalálja, hanem éppen az ellentétét, a véletlent, a csavart, a váratlant. Amit nem lehet kiprovokálni, de amivel lehet és kell is élni. S ez a regény másik szervezőelve is, ami dramaturgiaként tűnhet csapongó, szertelen játéknak, de felszabadító, sőt humorosnak is, ez utóbbiért eléggé hálás is vagyok. A barlangi gomba megtalálása vagy a Haitibe utazás például ilyen váratlan fordulatok, amelyek az önmagán elvégzendő, gyötrő identitáskeresési munka alól felszabadítják a hőst. De van-e még olyan pontja, ügye a regénynek, amelyet fontosnak találnál kiemelni?

TD: Azért az lebegtetve van, hogy itt a másban való tükröződés vagy tényleges találkozás történik-e. Szerencsére, mondom. És akkor talán arra is megkaptam a választ e beszélgetés során, hogy mi abroncsozza össze ezt a regényt: ez a lebegés. Halál és élet, álom és valóság, a különböző világok, az én és a másik között. Az otthonosság kérdését ugyanakkor azért feszegettem, mert itt a hétköznapi valóságok között is folyamatosan átjárunk. Norvé-

gia, Magyarország, Haiti tűnnek fel mint helyszínek. És valahogy mindegyik helyszín feltárja az otthontalanságát, sőt, kegyetlenségét is, miközben mindegyik otthonos is sok szempontból. Egyik interjújában mondja Kun Árpád, hogy ő azért otthonosan a világban, mert sok helyen tudja otthonosan érezni magát. Szép otthonosság ez, teszem hozzá, ami mögött azért ott érezzük az ember radikális, Heideggerrel szólva, hátborzongató otthontalanságát. Mintha a természet ragyogóan megírt, de mégis a regényszövevből kimutató képei hordoznák ezt leginkább. Ahol pedig az otthontalanság alap, ott a halál sem igazi törés. Az ontológiai derű (Esterházy), ahogy a *Boldog Északot*, ezt a regényt is áthatja. Boldognak kell elképzelnünk a takarító férfit.